
БИБЛИОТЕКА
ЕДЦСЯТІО



*Задужбина Андрејевић
чува успомену на свог оснивача
проф. др Косту Андрејевића
1932–2017.*



Издавач: ЗАДУЖБИНА АНДРЕЈЕВИЋ

11120 Београд, Држићева 11
тел./факс: 011/3862-430, 2401-045
e-mail: zandrejevic@gmail.com
www.zandrejevic.rs

За издавача,

главни и одговорни уредник

Проф. др Коста Андрејевић

Редакцијски одбор Библиотеке EDUCATIO

Проф. др Сениша Зарић, председник
Проф. др Ненад Цакић, потпредседник
Проф. др Неђо Даниловић
Проф. др Желимир Кешетовић
Проф. др Зорица Милошевић
Проф. др Предраг Немец
Проф. др Радомир В. Поповић
Проф. др Бранка Протић-Гава
Проф. др Душко Радосављевић
Проф. др Јасмина Стевановић
Проф. др Јелена Филиповић
Проф. др Мира Чакар

Штампа

Instant system d.o.o., Београд

Тираж

500 примерака

Аутор

Др Владимир М. Цветковић
Марина Х. Филиповић
*Припремљеност за реаговање на ризике
од природних катастрофа*

Рецензенти

Проф. др Славољуб Драгићевић
Проф. др Јасмина Гачић
Доц. др Александар Иванов

Уредница

Татјана К. Андрејевић, проф.

Лектура (српски језик)

Татјана К. Андрејевић, проф.

Лектура (енглески језик)

Др Милица Матић

Графичка припрема

Хелена Митић, инж. граф. тех.

Насловна страна

Последице природних катастрофа

ISSN 1452-242X

ISBN 978-86-525-0308-7

© Copyright *Задужбина Андрејевић*, 2017.

Др Владимир М. Цветковић
Марина Х. Филиповић

Припремљеност
за реаговање на ризике
од природних катастрофа



Задужбина
Андрејевић
2017.

*Монографију посвећујемо студентима
Универзитета у Београду,
Факултета безбедности и
Криминалистичко-полицијске академије.*

Садржај

	Предговор	9
1.	Сажетак	10
2.	Abstract	11
3.	Увод	12
4.	Припремљеност за природне катастрофе – теоријски оквир истраживања	17
4.1.	Теоријско одређење и врсте припремљености	17
4.2.	Утицај демографских фактора на припремљеност	21
4.3.	Утицај социо-економских фактора на припремљеност	24
4.4.	Утицај психолошких фактора на припремљеност	29
4.5.	Разлози неприпремљености грађана	33
5.	Позитивно правни оквир припремљености за природне катастрофе	36
5.1.	Национални правни оквир и припремљеност за природне катастрофе	37
5.2.	Регионални правни оквир и припремљеност за природне катастрофе	43
5.3.	Међународни правни оквир и припремљеност за природне катастрофе	45
6.	Методолошки оквир истраживања	52
6.1.	Подручје истраживања	52
6.2.	Извори података	53
6.3.	Узорак истраживања	53
6.3.1.	Структура узорка према демографским карактеристикама	54

6.3.2.	Структура узорка према социо-економским карактеристикама	55
6.4.	Анализа података и интерпретација резултата	57
7.	Припремљеност грађана за реаговање у природним катастрофама	58
7.1.	Демографски фактори и припремљеност грађана за реаговање	60
7.1.1.	Утицај пола и година старости на припремљеност грађана	60
7.1.2.	Утицај нивоа образовања и успеха у средњој школи на припремљеност грађана	64
7.2.	Социо-економски фактори и припремљеност грађана за реаговање	67
7.2.1.	Утицај запослености и прихода на припремљеност грађана	67
7.2.2.	Утицај брачног статуса и родитељства на припремљеност грађана	69
7.3.	Психолошки фактори и припремљеност грађана за реаговање	72
7.3.1.	Утицај страха и претходног искуства на припремљеност грађана	72
7.3.2.	Утицај перцепције ризика и религиозности на припремљеност грађана	74
8.	Припремљеност локалне заједнице за реаговање у природним катастрофама	78
8.1.	Демографски фактори и припремљеност локалне заједнице за реаговање	79
8.1.1.	Утицај пола и година старости на припремљеност локалне заједнице	79
8.1.2.	Утицај нивоа образовања и успеха у средњој школи на припремљеност локалне заједнице	81
8.2.	Социо-економски фактори и припремљеност локалне заједнице за реаговање	84
8.2.1.	Утицај запослености и прихода на припремљеност локалне заједнице	85
8.2.2.	Утицај брачног статуса и родитељства на припремљеност локалне заједнице	87
8.3.	Психолошки фактори и припремљеност локалне заједнице за реаговање	89
8.3.1.	Утицај страха и претходног искуства на припремљеност грађана	90
8.3.2.	Утицај перцепције ризика и религиозности на припремљеност грађана	92

9.	Припремљеност државе за реаговање у природним катастрофама	96
9.1.	Демографски фактори и припремљеност државе за реаговање	96
9.1.1.	Утицај пола и година старости на припремљеност државе	96
9.1.2.	Утицај нивоа образовања и успеха у средњој школи на припремљеност државе	99
9.2.	Социо-економски фактори и припремљеност државе за реаговање	103
9.2.1.	Утицај запослености и прихода на припремљеност државе	103
9.2.2.	Утицај брачног статуса и родитељства на припремљеност државе	105
9.3.	Психолошки фактори и припремљеност државе за реаговање	108
9.3.1.	Утицај страха и претходног искуства на припремљеност државе	108
9.3.2.	Утицај перцепције ризика и религиозности на припремљеност државе	110
10.	Оцена значаја мера припремљености за природне катастрофе	114
10.1.	Демографски фактори и оцена значаја мера припремљености	114
10.1.1.	Утицај пола и година старости на оцену значаја мера припремљености	115
10.1.2.	Утицај нивоа образовања и успеха у средњој школи на оцену значаја мера припремљености	117
10.2.	Социо-економски фактори и оцена значаја мера припремљености	121
10.2.1.	Утицај запослености и прихода на оцену значаја мера припремљености	121
10.2.2.	Утицај брачног статуса и родитељства на оцену значаја мера припремљености	123
10.3.	Психолошки фактори и оцена значаја припремљености	126
10.3.1.	Утицај страха и претходног искуства на оцену значаја мера припремљености	126
10.3.2.	Утицај перцепције ризика и религиозности на оцену значаја мера припремљености	128
11.	Препоруке за унапређење безбедности грађана у природним катастрофама	132
11.1.	Поступање у природним катастрофама изазваним поплавама	132
11.2.	Поступање у природним катастрофама изазваним земљотресом	137
11.3.	Поступање у природним катастрофама изазваним олујним ветровима и ударима грома	140

11.4.	Поступање у природним катастрофама изазваним клизиштима	142
11.5.	Поступање у природним катастрофама изазваним екстремним температурама	143
11.6.	Поступање у природним катастрофама изазваним цунамијем	144
11.7.	Поступање у природним катастрофама изазваним шумским пожарима	145
11.8.	Поступање у природним катастрофама изазваним епидемијама	148
11.9.	Поступање у природним катастрофама изазваним вулканским ерупцијама	149
12.	Закључак	150
13.	Литература	154
14.	Индекс појмова	170
15.	Summary	171

Предговор

Савремени свет је све више суочен са нарастајућим последицама природних и техничко-технолошких катастрофа и стога је неопходно континуирано спровођење истраживања из области студија катастрофа како би доносиоцима политичких одлука, приликом управљања у таквим догађајима, била доступна свежа и релевантна научна сазнања. Не треба посебно образлагати чињеницу да је безбедност грађана у директној повезаности са различитим нивоима појединачне и институционалне припремљености за реаговање на ризике од природних катастрофа. Монографије која је испред вас значајки је конципирана и утемељена у богатој ризници научних сазнања друштвених наука о реаговању у несвакидашњим догађајима као што су природне катастрофе и представља систематски напор да се прикаже актуелна стварност вишедимензионалног и мултикаузалног феномена припремљености грађана, локалних заједница и државе за реаговање. Иако су учињени озбиљни напори да се корпус мисаоних претпоставки и утврђених сазнања заокружи, јасно је да овај рад не пружа одговоре на сва релевантна питања, већ на она за која су се аутори определили. Критички настројени, аутори су се потрудили да се изместе из оквира личног животног искуства и без субјективности интерпретирају добијене резултате квантитативне истраживачке традиције. Као плод вишегодишњег научноистраживачког и практичног бављења проблематиком катастрофа, аутори дају концептуалне препоруке за унапређење безбедности грађана у погледу реаговања на споменуте ризике.

Монографија „Припремљеност за реаговање на ризике од природних катастрофа“ настала је под окриљем Центра за ванредне ситуације и еколошку безбедност, формираног у оквиру Универзитета у Београду, Факултета безбедности, Катедре студија цивилне заштите и заштите животне средине, којом руководи цењени професор, а може се рећи и утемељивач модерне науке о катастрофама проф. др Владимир Јаковљевић. Не запостављајући строге али преко потребне сугестије, идеје и савете, аутори посебну захвалност за садржајност и квалитет научне монографије дугују рецензентима: проф. др Славољубу Драгићевићу, проф. др Јасмини Гачић и доц. др Бојану Јанковићу.

У монографији се истиче да, полазећи од немогућности спречавања настанка природних катастрофа, људима једино преостаје да унапређују своју припремљеност како би могли да ублаже последице таквих догађаја. Руководећи се значајем припремних активности за избегавање најгорих могућих сценарија природних катастрофа, аутори су коришћењем квантитативне истраживачке традиције на систематичан начин испитали ставове грађана о припремљености државних органа, локалних заједница и самих грађана за реаговање у таквим ситуацијама.

У првом делу монографије испитани су утицаји демографских, социо-економских и психолошких фактора на индивидуалну припремљеност за реаговање у природним катастрофама. Судећи према добијеним резултатима, од укупно 2.471 испитаника само је 26,6% истакло да је спремно за реаговање на природну катастрофу. По истом принципу, аутори су испитали утицаје споменутих фактора и на припремљеност локалних заједница за реаговање. Утврђено је да само 25,5% истиче да је њихова локална заједница припремљена за реаговање. Са друге стране, резултати показују да је само једна трећина односно 31,6% испитаника нагласило да је држава Србија спремна за реаговање. Утврђено је и да 38,6% испитаника мисли да ће им предузимање мера припремљености помоћи да се изборе са последицама природне катастрофе.

На крају, аутори, полазећи од дугогодишњег искуства, дају конкретне препоруке за унапређење безбедности грађана за сваку од врста природних катастрофа.

Кључне речи:

1. безбедност, 2. природне катастрофе, 3. грађани,
4. локалне заједнице, 5. држава, 6. припремљеност, 7. ризици,
8. реаговање, 9. препоруке, 10. фактори

Starting from the inability to prevent the occurrence of natural disasters, unfortunately, the only thing people can do is to improve their preparedness in order to mitigate the consequences of such events. Guided by the importance of preparatory activities to avoid the worst possible scenarios of natural disasters, the authors examined in a systematic way the attitudes of citizens towards the preparedness of state authorities, local communities and citizens to respond in such situations, using quantitative research traditions. In the first part of the monograph, they examined the impact of demographic, socio-economic and psychological factors on individual preparedness to respond to natural disasters. Based on the results, out of a total of 2471 respondents, only 26.6% noted that they are prepared to respond to a natural disaster. By the same token, the authors examined the effects of these factors on the preparedness of local communities to respond. It was found that only 25.5% state that their local community is prepared to respond. On the other hand, the results show that only one-third or 31.6% of the respondents stated that the Republic of Serbia is prepared to respond. It was found that 38.6% of respondents think that taking measures will help them cope with the consequences of natural disasters. Finally, starting from long experience, the authors provide specific recommendations for improving the security of the citizens for each type of natural disasters.

Key words:

1. security, 2. natural disaster, 3. citizens, 4. local communities, 5. country, 6. preparedness, 7. risk, 8. responding, 9. recommendations, 10. factors